

Nemzeti
Közszolgálati Egyetem

LENTNER CSABA

Fiskális és monetáris politika

Budapest, 2014

A tananyag az ÁROP-2.2.19-2013-2013-0001 Elektronikus képzési és távoktatási anyagok készítése című projekt keretében készült el.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszecsenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Szerző:

© Lentner Csaba 2014

Kiadja:

© NKE, 2014

Felelős kiadó:

Patyi András
rektor

Tartalom

1. A fiskális politika szakmai alapjai.....	4
Fejezetzáró kérdések.....	6
2. A fiskális politikát biztosító adórendszer és a magyar adóhatóság	7
Fejezetzáró kérdések.....	10
3. Jegybanki szerepek	11
Fejezetzáró kérdések.....	13
4. Új jegybanki jogkörök és mechanizmusok	14
Fejezetzáró kérdések.....	18
Szakirodalom:.....	19
Fogalomtár	19

1. A FISKÁLIS POLITIKA SZAKMAI ALAPJAI

A fiskális politika a gazdasági kormányzás alapvető eszköze, a költségvetési eszközökkel történő gazdaságbefolyásolás módszere. A gazdaságban keletkező jövedelmek centralizálását és újraelosztását végzi. Tehát nemcsak az államháztartás bevételi oldalára teremti elő az adóbevételeket, hanem az állam újraelosztó funkcióját is magába olvasztva végzi a szociális szektor, az államigazgatás, a közszolgáltatások finanszírozását, családi kompenzáló jövedelmek juttatását és a vállalkozások gazdasági támogatását. Közvetetten meghatározza, hogy a jövedelemtulajdonosoknál mennyi jövedelem maradhat, illetve pótlólagosan mennyi jövedelemhez jussanak a szociálisan rászorulóknak, továbbá megteremti az állami tercier szektor forrásszükségletét. Biztosítja az állam hitelállományának kamatszolgálatát. Hosszú távú célja – az optimális jövedelempozíciók teremtésén keresztül – a nemzetgazdaság, a vállalkozások, és a családok anyagi növekedésének elősegítése. A fiskális politika a nemzetgazdasági szintű centralizáció és újraelosztó folyamatok államhatalmi eszközökkel privilegizált eszköze, amelynek technikájában, mértékében, jellegében a kormány gazdaság és társadalom felé megnyilvánuló politikai prioritásai, közpénzügy-politikai elvei érvényesülnek. A fiskális politika elsődleges színtere az államháztartáson belüli központi költségvetés, amelynek gazdálkodása kapcsán követelmény a kiadások minél nagyobb mértékű bevételi oldali lefedettsége. A bevételekkel nem fedezett kiadások különbözete a GDP százalékában kívánatos, hogy 3 százalék alatt maradjon, amelyhez a költségvetési fegyelmet garantáló maastrichti kritérium kapcsolódik. Egyfelől a magyar Alaptörvény és Gazdasági Stabilitási törvény, másfelől az Európai Unió szabályai további előírásokat szabnak a költségvetési (strukturális) egyenleggel szemben, illetve az államadósság alakulására, csökkentésére.

A fiskális politika, benne az adómechanizmusok szélesebb kihatásúak. A gazdaságpolitika két legfontosabb ága a jó adórendszerrel alátámasztott költségvetési politika és a klasszikus értelemben vett, árstabilitást célzó monetáris politika. A költségvetés hosszú távú fenntarthatósága érdemben befolyásolja az ország kockázati megítélését és közvetetten a monetáris politika mozgásterét. Az alacsony hiány és a kezelhető, csökkenő arányú államadósság javítja az ország befektetői megítélését. A költségvetési politika a fogyasztói árakon – indirekt adókon és hatósági árakon – keresztül is hatással lehet a monetáris politika döntéseire. Amennyiben a költségvetési hiány tartósan a maastrichti szint alatti, akkor a fogyasztói árakat érintő közvetlen költségvetési hatások kockázata is mérséklődik, és elősegíti az alacsony infláció fenntarthatóságát és a monetáris politika mozgásterét. A hiteles fiskális és monetáris politika az egyik legfontosabb eszköz, amivel gátat lehet szabni a költségvetési kamatkiadásoknak.

Az adórendszer az adott időintervallumban, jobbra kormányzati ciklusban működtetett, azonos alapfilozófiájú adók összessége, amely gazdaságtörténeti és a társadalmi múlt bázisára épül, ugyanakkor a jelen elvárásaihoz igazodó. Ország-specifikus, amely a nemzetközi integrációs folyamatokat, illetve a határok nyitottsága okán más államok adórendszereit is figyelembe veszi. A jó adórendszer legfőbb követelménye, hogy betartható és betartatható, egyszerű, átlátható, a szükségesség tekintetében megérthető legyen. További követelmény, hogy „kiadós” legyen, vagyis lehetőleg nagy adóbevételeket hozzon, jelentősen haladja meg az adóval kapcsolatos beszédési, adminisztrációs, ellenőrzési költségeket. A bagatell adók kivétele kerülnendő.

Az adórendszer konkrét módozata függ a kormány célkitűzéseitől, a belső pénzügyi függetlenségtől, alkotmányos alapelvektől és gazdaságracionalizálási megfontolásoktól, nem kevésbé az adózók mentalitásától, beidegződéseitől. Magyarországon az adórendszer a nemesi adómentesség eltörlésétől, vagy akár az 1980-as évek végétől több átalakításon ment keresztül. Az adórendszer az ország versenyképességének egyik fontos fokmérője.

A magyar adórendszer szerkezetét tekintve jobbra központi jellegű, de a helyi adókat is magába foglalja. Az adópreferenciák az elmúlt évtizedekben gyakran váltották egymást, így az adórendszeren keresztül elérhető gazdálkodói stabilitás nem valósult meg. A magyar adórendszer és rajta keresztül az államháztartás optimális bevételi szintjének elérését a feketegazdaság erős jelenléte korlátozza.

Az adórendszer tehát a fiskális politika technikai, többnyire jogtechnikai tartománya, amely gazdasági hatásokat alakít és keletkeztet, illetve fenntart. Az államháztartás bevételi oldalának előteremtése jellemzően az adórendszeren keresztül valósul meg. Az adórendszer szerves részét képezik a helyi adók, amelyeket az önkormányzati adóhatóságok részére kell teljesíteni. Az adózási folyamatok koordinációját, végrehajtását az állam az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvényen keresztül valósítja meg. Tehát gazdasági, politikai preferenciákra alkot kikényszerítő, jogkövetést biztosító, illetve nyomon követő jogi szabályokat. Az államháztartásba az adók az egyes adónemek jogcímein kerülnek be.

Technikai vetületben tehát az adópolitika az adórendszerrel kapcsolatos döntések, eljárások konzisztenciáját szabályozó elvek, jogszabályok összessége, amely gazdasági és politikai érdekeket juttat érvényre a fiskális politikán keresztül. Adók lehetnek közvetlen, jövedelem típusú adók, mint például a társasági nyereségadó, illetve közvetett, forgalom típusú adók, mint például az általános forgalmi adó, pénzügyi tranzakciós illeték. Hatásuk az egyénekre,

vállalatokra és az államháztartásra terjed ki. Adóalanyokra, amelyek természetes személyek, jogi személyek vagy jogi személyiség nélküli vállalkozások lehetnek, illetve a kedvezményezett oldalra, az államháztartásra, amely az adókból keletkező bevételeket újraosztja.

Az államháztartás, azon belül a központi költségvetés kiadási oldalán található a szociális-jóléti kiadások, az önkormányzatok támogatási jogcímei, lakossági és vállalati szubvenciók, az államgépezet fenntartásával kapcsolatos kiadások, az állam által végzett közszolgáltatások költségei, továbbá az államadósság utáni kamatfizetési kötelezettség. A költségvetés kiadási tételeinek áramoltatása az Államkincstáron keresztül történik. A bevételek és kiadások összevetésével adódik a költségvetési egyenleg. Amennyiben a kiadások közül kiemeljük az államadósság utáni kamatfizetési összeget, az úgynevezett elsődleges költségvetési egyenleget kapjuk. Az ezer milliárd feletti kamatfizetési kötelelem miatt az elsődleges egyenleg évek óta pozitív. A 2014-re előirányzott költségvetési törvényjavaslat szerint a bevételi oldal 16 ezer milliárdra tervezett, a kiadások 16,9 milliárdra, a deficit pedig ebből adódóan 900 milliárd forint. A 31 ezer milliárdra prognosztizált GDP 2,9 százalékos arányáig került betervezésre a hiány, amely a maastrichti kritérium követelményein belül van. A költségvetés tervezése során alapelem a tervezett gazdasági növekedés (GDP, százalékban), a fogyasztás és a reálkereset várható alakulása, illetve a bővített újrateherelés fontos tényezőjének számító beruházási ráta. További fontos tényezők a GDP és a fogyasztás nominális növekedése, az infláció és a bérnövekedés. Az államadósság elleni harc felértékelődésével a költségvetési törvény kitér az árfolyamokra is, amelyek alapján az államadósság várható mértéke is betervezésre kerül. A 2014-es törvényjavaslatban 296,9 Ft/EUR és 225 Ft//USD árfolyam terv szerepel, így a költségvetési törvényjavaslat szerint számszerűsített az államadósság év végi mértéke, amely 77,4 százalékra csökkenhet.

Fejezetzáró kérdések

1. Igaz-e az alábbi állítás? A fiskális politika a gazdaságban keletkező jövedelmek centralizálását és újraelosztását végzi.

.....

.....

.....

.....

2. Funkciója-e a fiskális politikának, hogy közvetetten meghatározza a jövedelemtulajdonosoknál maradó jövedelmet, illetve azt, hogy pótólólagosan mennyi jövedelemhez jussanak a szociálisan rászorulóknak, továbbá a terciér szektor működésének forrásszükségletét is biztosítja?

.....

.....

.....

3. Igaz-e az alábbi állítás? A fiskális politika biztosítja az állam hitelállományának kamatszolgálatát.

.....

.....

.....

4. Igaz-e az alábbi állítás? A jó adórendszer legfőbb követelménye, hogy betartható és betartatható, egyszerű, átlátható, a szükségesség tekintetében megérthető legyen.

.....

.....

.....

.....

5. Az adózási folyamatok koordinációját, végrehajtását melyik jogszabály határozza meg?

.....

.....

.....

.....

2. A FISKÁLIS POLITIKÁT BIZTOSÍTÓ ADÓRENDSZER ÉS A MAGYAR ADÓHATÓSÁG

Az adózás rendjéről szóló törvény célja az eljárás törvényessége és eredményessége érdekében az adózók és az adóhatóságok jogainak és kötelezettségeinek egységes szabályozása. Az adózó és az adóhatóság az adózás rendjéről szóló törvénynek megfelelően gyakorolhatja jogait és teljesíti kötelezettségeit. Ha a törvény az adóhatóságot mérlegelésre jogosítja fel, azt csak a felhatalmazás céljának megfelelően, a törvényes keretek között teheti. Az adóhatóság minden ügyben megkülönböztetés nélkül, a törvényeknek megfelelően köteles eljárni és intézkedni. Ha nemzetközi szerződés másképp nem rendelkezik, a magánszemélyek adóügyeiben tilos állampolgárság szerint megkülönböztetést tenni.

Az adóhatóság megadja a törvények megtartásához szükséges tájékoztatást az adózónak. Megismerteti vele az adóbevallás és az adóbefizetés rendjét, az adózót figyelmezteti jogainak és kötelezettségeinek érvényesítésére, illetve betartására. Az adózó köteles a jogait jóhiszeműen gyakorolni és elősegíteni az adóhatóság feladatainak végrehajtását. Az adóhatóság köteles méltányosan eljárni, és ha a törvényekben, illetve az Art.-ban meghatározott feltételek fennállnak, mérsékli az adótartozást, illetve fizetési könnyítést engedélyez. A szerződést, ügyletet és más hasonló cselekményeket valódi tartalmuk szerint kell minősíteni az adóigazgatási eljárásokban is

Az érvénytelen szerződésnek vagy más jogügyletnek az adózás szempontjából annyiban van jelentősége, amennyiben gazdasági eredménye kimutatható. A szokásos piaci ártól eltérő szerződési feltételeket alkalmazó kapcsolt vállalkozások ügyleteit adózási szempontból a szokásos piaci ár alapulvételével kell minősíteni. Nem alkalmazható e rendelkezés, ha a kapcsolt vállalkozások magatartása megfelel a független felektől az adott esetben elvárható piaci magatartásnak. Az adókötelezettséget nem befolyásolja az, hogy a magatartás (cselekmény, mulasztás) törvényi rendelkezésbe ütközik, vagy sérti a jó erkölcsöt. Az adójogviszonyokban a jogokat rendeltetésszerűen kell gyakorolni. Az adótörvények alkalmazásában nem minősül rendeltetésszerű joggyakorlásnak az olyan szerződés vagy más jogügylet, amelynek célja az adótörvényben foglalt rendelkezések megkerülése. Az adóhatóság az adót az összes körülményre, különösen a rendeltetésszerű joggyakorlás esetén irányadó adófizetési kötelezettségre figyelemmel – ha az adó alapja így nem állapítható meg, becsléssel – állapítja meg.

Az adóhatóságok felügyeletét az adópolitikáért felelős miniszter, illetve a NAV felügyeletére kijelölt miniszter látja el. A két miniszteriális szint a jelenlegi kormánystruktúra szerint azonos. Az adóigazgatási eljárásban az adóhatóság az adózó jogait, kötelezettségeit állapítja meg, ellenőrzi az adókötelezettségek teljesítését, a joggyakorlás törvényességét. Az adózást érintő tényekről, adatokról, körülményekről nyilvántartást vezet és adatot igazol.

Az adóhatóság az adóbevétel megrövidítésének, a költségvetési támogatás, adó-visszaigénylés jogosulatlan igénybevételeinek megakadályozása érdekében rendszeresen ellenőrzi az adózókat és az adózásban részt vevő más személyeket. Az ellenőrzés célja az adótörvényekben és más jogszabályokban előírt kötelezettségek teljesítésének vagy megsértésének megállapítása. Az ellenőrzés során az adóhatóság feltárja és bizonyítja azokat a tényeket, körülményeket, adatokat, amelyek megalapozzák a jogsértést és a joggal való visszaélést és az ezek miatt indított hatósági eljárást.

Az államháztartás működéséhez szükséges adóbevételek egy részének biztosítása érdekében az állampolgárok közterhekhez való hozzájárulásának alkotmányos kötelezettségét alapul véve érvényesül a **személyi jövedelemadó törvény** (1995. évi CXVII. Tv.). A törvény célja, hogy az arányosság és a méltányosság elvének érvényesítésével az állami feladatok ellátásához szükséges adóbevételeket biztosítsa. Célja továbbá a kormány közpénzügyi és szociális politikájának megfelelően egyes társadalmi, gazdasági célok megvalósulásának elősegítése. A magánszemély minden jövedelme adóköteles. Az Sza törvény kivételeket is tesz ez alól. Az adó alapja az adóköteles bevételből megállapított, illetve a törvény szerinti levonásokkal csökkenthető, továbbá adóalap-növelő tételek összevont egyenlege. Az adó mértékét, százalékát a törvény rögzíti. Az adót naptári évenként, az összes jövedelem alapján kell megállapítani és megfizetni, azonban az adóbevételek folyamatossága érdekében adóelőleget kell fizetni. Az adóalap megállapítás módja, az adó mértékének megjelölése, illetve a különböző típusú és jellegű adókedvezmények törvénybe emelésével a kormány javaslatára a törvényt alkotó országgyűlés kedvezményeket, elvárásokat érvényesít, közpénzügy-politikai, illetve társadalompolitikai preferenciái alapján.

Az államháztartási bevételek **társasági adón** keresztül a gyarapítását, illetve a vállalkozások működési feltételeinek elősegítését szabályozza az országgyűlés a társasági adóról és osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvénnyel. Magyarországon a jövedelem- és vagyonszerzésre irányuló vagy azt eredményező gazdasági tevékenységet a törvény adóztatni rendeli, figyelemmel az adózás rendjéről szóló törvényben foglaltakra is. Az adót befolyásoló, annak csökkenését eredményező szabály, adóelőny (adómentesség, adókedvezmény) annyiban alkalmazható, illetőleg érvényesíthető, amennyiben az annak alapjául szolgáló jogügylet vagy más hasonló cselekmény tartalma azt megvalósítja. Az alkalmazhatóságot, illetőleg az érvényesíthetőséget annak kell bizonyítani, akinek az érdekében áll. Ha a jogügylet tartalma alapján az állapítható meg, hogy annak célja csak az adóelőny az egyik fél vagy a felek számára, akkor a jogügylet alapján elszámolt költség, ráfordítás nem minősül a vállalkozás érdekében felmerült költségnek, ráfordításnak,

illetve adóelőny nem érvényesíthető. A társasági adó törvényt a számvitelről szóló törvény rendelkezéseire figyelemmel, azokkal összhangban kell értelmezni. A számvitelről szóló törvény előírásait az adótörvénnyel együtt értelmezve a megbízható és valós összkép, továbbá a valódiság számviteli alapelve alapján az adókötelezettség teljesítése egzakt módon definiált. A társasági adó alanyai jellemzően belföldi illetőségű adózók, gazdasági társaságok, szövetkezetek és egyéb, gazdasági tevékenységet végző szervezetek.

A magyar adóhatóság ellenőrzési kapacitásainak döntő hányadát az **általános forgalmi adó** törvény (2007. évi CXXVII. törvény) betartásának ellenőrzése teszi ki. A törvény célja az ártermelő piacgazdaság forgalmi tételeinek versenysemleges módon történő megadóztatása és rajta keresztül államháztartási bevételek realizálása. A forgalmi adó a végső fogyasztót terheli.

Magyarország az Európai Unió tagállamaként figyelembe kell, hogy vegye a jogharmonizációs kötelezettségeket is. Az ÁFA egy konjunktúra- és dekonjunktúrahatásokat erősen kifejező adónem, amely meglehetősen összetett, hatósági szempontból nehezebben követhető nyomon. Így a számviteli törvény szerint alkalmazott nyilvántartások, pénzforgalmi számlák, azok pontos, szakszerű vezetése fontos dokumentum az ellenőrzés során. Az adó mértéke hármas kulcsú: 27%, 18%, illetve 5%. Minimális a tárgyi adómentes körbe sorolt termékek és szolgáltatások köre. Az eltérő mértékű tételek törvényalkotói preferenciákat tükröznek a társadalom irányába. Az alacsonyabb kulcsú adók sok esetben szociálpolitikai kedvezmény jellegét mutatnak.

A három fő adónem mellett területi korlátok miatt csak említésre kerülnek a jövedéki adó, vám, illeték, járulékok, szociális hozzájárulási adó, KATA, KIVA adófajták, amelyek a költségvetés bevételi oldalának ugyancsak lényeges forrásteremtői.

A **Nemzeti Adó- és Vámhivatal** a Magyar Állam adóztatási szervezete. 2011. január 1-jén hozták létre, az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal és a Vám- és Pénzügyőrség összevonásával. Működését, jogköreit a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény, szervezetét és egyes szervek kijelölését pedig a 273/2010. (XII. 9.) Korm. rendelet tartalmazza. Az alapítói vezérlőelv az állami adóhatósági és vámhatósági feladatok hatékonyabb, átláthatóbb és költségtakarékosabb ellátása volt. A korábbi, jogelődök által képviselt struktúrához képest az egységes irányítású szervezet kialakítása olyan integrált szervezetet hozott létre, amely biztosítja a költségvetési bevételeket. Ezen túl a pénzügyi és egyes más büncselekményeket felderítő bünyügyi szervezetrendszer is hatékonyan és eredményesen képes megfelelni feladatainak. A NAV fegyveres rendvédelmi feladatokat is ellátó kormányhivatallá vált. Önállóan működő és gazdálkodó központi költségvetési szerv, amely a központi költségvetésben önálló fejezetet képez.

A NAV három nagyobb szakágból tevődik össze. Ezek egyike az APEH jogutódjaként működő adóigazgatási szervezet, regionális adó-főigazgatóságok néven. Emellett a NAV keretei közé tartozik a vámigazgatási és a bünyügyi szakág is. Működése során a Nemzeti Adó- és Vámhivatal adóigazgatási, vámigazgatási, bünyűldözési és nyomozóhatósági, rendészeti és igazgatási jogkörökben jár el. A NAV nyomozó hatósága és a Rendőrség illetékes szervei hatáskörükben eljárva kötelesek együttműködni, és kötelesek egymást a bünyűmegelőzés és felderítő tevékenység gyakorlása során támogatni. Az adóhatósági ellenőrzés lefolytatásának szabályait, illetve az adózók ellenőrzési eljárás alatti jogait, továbbá a hibás vagy nemleges teljesítés jogkövetkezményeit az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény rögzíti.

Lényeges, hogy a fiskális politika – a fiskális intézményrendszeren keresztül - közvetlen gazdaságpolitikai hatásokat tud elérni mind az államháztartás, mind az adózók vonatkozásában, viszonylag rövid időtávon belül. A kormány elmúlt három éves működése bemutatásaként kiemelésre kerül a jegyzetben a **Munkahelyvédelmi Akcióterv**, amely alapvetően a munkavállalókra, a munkáltatókra vonatkozó szabályok korrekciójával gazdasági növekedést, foglalkoztatás bővítést célzó eszközrendszer. Vagyis, az az átfogó intézkedéskomplexum, amely gazdasági fellendülést eredményez hatékony adópolitikai eszközök alkalmazásával. Munkahelyek megvédésével és újak teremtésével, továbbá az adórendszerben a kiszámíthatóság és az egyszerűség szerepének erősítésével járul hozzá a kitűzött célok eléréséhez.

A 2012. október 15-én kerültek kihirdetésre a Munkahelyvédelmi Akcióterv megvalósításához kapcsolódó törvénymódosítások. Az akcióterv megvalósításához két törvény kapcsolódik. Az egyik a munkahelyvédelmi akciótervben foglaltak megvalósítása érdekében szükséges egyes módosítások szóló 2012. évi CXLVI. törvény, amely több törvény módosítását is tartalmazó csomag, a másik pedig a kisadózó vállalatok tételes adójáról és a kisvállalati adóról szóló 2012. évi CXLVII. törvény, amely alapvetően új, önálló szabályozást tartalmazó adótörvény. A kihirdetett törvények egyes rendelkezései lépcsőzetesen, a kihirdetésüket követő napon, továbbá 2012. november 1-jétől, december 1-jétől, illetve 2013. január 1-jétől léptek hatályba.

A Munkahelyvédelmi Akciótervben megfogalmazott intézkedéscsomagot az alábbi három fő csoportra lehet osztani:

- A munkáltatóknak a foglalkoztatásra tekintettel nyújtott adókedvezmények

Az első csoportot a munkáltatói adóterhek célzott csökkentése alkotja. A program itt azokban a munkavállalói csoportokban kínál kedvezményeket, ahol Magyarországon nagyságrendileg kisebb a foglalkoztatási szint, mint az Európai Unióban. Ezek a csoportok a 15-24 évesek, az 55-64 évesek, az alacsony képzettségűek, valamint a kisgyermekes nők. A Munkahelyvédelmi Akcióterv megvalósításához kapcsolódó törvénymódosítások a munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű munkavállalók foglalkoztatóinak a meglévő munkahelyek megőrzése és új mun-

kahelyek létesítése érdekében jelentős mértékű szociális hozzájárulási adókedvezményt és szakképzési hozzájárulási kedvezményt nyújtanak.

- Vállalkozások számára biztosított új, választható adózási formák

E csoportot a vállalkozások számára kidolgozott egyszerűbb, kedvezőbb adózási feltételek alkotják. A Munkavédelmi Akcióterv a kis- és közepes vállalkozások adózási feltételeinek javítása, a foglalkoztatás növelése és az adminisztrációs terhek csökkentése érdekében két új, szabadon választható adónemet vezet be, a kisadózó vállalkozások tételes adóját, és a kisvállalati adót.

- vállalkozások finanszírozását, adminisztrációját segítő intézkedések

A devizaárfolyam-veszteségek miatt nehéz helyzetbe került vállalkozások megsegítése, pénzforgalmi szemléletű általános forgalmi adózás bevezetése, amely szerint az eladó általános forgalmi adó fizetési kötelezettsége csak akkor keletkezik, amikor az ellenértéket a vevőtől megkapta. A rendszer a vevő számára is változást jelent, ugyanis áfa levonási jogát csak akkor gyakorolhatja, ha az ellenértéket megfizette. A pénzforgalmi szemléletű adózást azon kisvállalkozók választhatják, amelyek éves árbevétele 125 millió forint alatt van. Jelentős tétel a házipénztárra vonatkozó adminisztráció egyszerűsítése. Az akciótervről, illetve kibővítéséről lásd bővebben: <http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/foglalkoztataspolitikaert-elelos-allamtitkarsag/hirek/meg-jobban-kiaknazhato-a-munkahelyvedelmi-akcioterv-a-kisgyermekes-anyaknal>

Fejezetzáró kérdések

1. *Ha az Art. adóhatóságot mérlegelésre jogosítja fel, azt csak a felbatalmazás céljának megfelelően, a törvényes keretek között teheti. Igaz-e az alábbi állítás?*

.....

.....

.....

2. *Az adóhatóságok felügyeletét az adópolitikáért felelős miniszter, illetve a NAV felügyeletére kijelölt miniszter látja el. Igaz-e az állítás?*

.....

.....

.....

3. *A NAV hány szakágból tevődik össze? Jelölje meg a helytelen választ!*

- a) adóigazgatási szervezet
- b) helyi adók beszedésére hivatott szervezet
- c) vámigazgatási szervezet
- d) büntügyi szakág

5. *Milyen áfa kulcsok érvényesek 2013 szeptemberében?*

.....

.....

.....

6. *A számvitelről szóló törvény előírásait a társasági adótörvénnyel együtt értelmezve a megbízható és valós összkép, továbbá a valódiság számviteli alapelve alapján az adókötelezettség teljesítése egzakt módon definiált. Igaz-e az állítás?*

.....

.....

.....

7. *A Munkahelyvédelmi Akciótervnek melyek a főbb elemei? A helyes válaszokat jelölje:*

- a) munkáltatóknak a foglalkoztatásra tekintettel nyújtott adókedvezmények
- b) a vállalkozások finanszírozását, adminisztrációját segítő intézkedések
- c) új választható adózási formák
- d) devizahiteles családok törlesztő részleteinek mérséklése az árfolyamgát kiterjesztésén keresztül

3. JEGYBANKI SZEREPEK

A Magyar Nemzeti Bank kialakulásának és működésének története ezer szálon kapcsolódik a magyar gazdaságtörténetéhez, sőt az európai történelem nagy folyamataihoz is. 1987. január 1-jével Magyarországon visszaállt a kétszintű bankrendszer. A létrejövő új kereskedelmi bankok apparátusa, fiókhálózata, ügyfélköre kevés kivételtől eltekintve a Magyar Nemzeti Banktól került át a megalakuló pénzügyintézetekhez. A Magyar Nemzeti Bankról 1991 októberében elfogadott, majd többször módosított törvény helyreállította a jegybank függetlenségét, újrászabályozta feladatkeretét.

A kétszintű bankrendszer létrejötté után a Jegybank a kormány gazdaságpolitikájának tevékeny résztvevője volt. A reálszektor refinanszírozásában az 1990-es évek közepéig vett részt, míg az államadósság finanszírozásában az ezredfordulóig volt szerepe. E klasszikus szerepköréből történő kivonása fokozatosan, az Európai Unió csatlakozással járó előzetes kötelezettségek teljesítése során történt meg. A jegybank refinanszírozó funkcióinak leépítése azonban nem kellő körültekintéssel, sok esetben gazdasági hátrányt okozva valósult meg.

A 2013. október 1-ig hatályos, a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2001. évi LVIII. törvény alapján az árfolyamrendszer megválasztása tekintetében a kormány a Nemzeti Bankkal egyetértésben dönt. A forint árfolyama az euróval, mint referenciavalutával szemben 2008. február 26-tól kezdődően szabadon lebeg, a forint mozgását a piaci erők határozzák meg.

Az Alaptörvény 41. cikke kimondja, hogy a Magyar Nemzeti Bank Magyarország központi bankja, amely külön sarkalatos törvényben (2011-es jegybanktörvény) meghatározott módon felelős a monetáris politikáért. Az MNB elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása. Elsődleges céljának veszélyeztetése nélkül, a rendelkezésére álló monetáris politikai eszközökkel támogatja a Kormány gazdaságpolitikáját. Elnökét és alelnökeit a köztársasági elnök hat évre nevezi ki. Az MNB elnöke évente beszámol a jegybank tevékenységéről az Országgyűlésnek.

A Magyar Nemzeti Bank sarkalatos törvény szerinti szervei a Monetáris Tanács, amely a legfőbb monetáris politikai döntéshozó szerv, az igazgatóság, amely az operatív ügyeket koordinálja, illetve a felügyelőbizottság, amely a monetáris politikán kívüli gazdálkodási folyamatokat (bér-, anyaggazdálkodás, műszaki fejlesztés) ellenőrizheti.

A Magyar Nemzeti Bank a Központi Bankok Európai Rendszerének (KBER) tagja. Az MNB, valamint szerveinek tagjai a jegybanktörvényben foglalt feladataik végrehajtása és kötelezések teljesítése során függetlenek, nem kérhetnek, és nem fogadhatnak el utasításokat a Kormánytól, az Európai Központi Bank (EKB) kivételével az Európai Unió intézményeitől, szerveitől és hivatalaitól, a tagállamok kormányaitól vagy bármilyen más szervezettől, illetve politikai párttól. A Kormány vagy bármilyen más szervezet tiszteletben tartja ezt az elvet, és nem kísérli meg az MNB, valamint szervei tagjainak befolyásolását feladataik ellátása során. Az MNB elnöke az Országgyűlésnek írásbeli és szóbeli beszámolási kötelezettséggel tartozik.

Tevékenységéről és monetáris politikájáról évente legalább egy alkalommal beszámol az Országgyűlésnek. Az Országgyűlés eseti tájékoztatást írásban vagy szóban bármikor kérhet. Az MNB elnöke féléves rendszerességgel írásban beszámol az Országgyűlés gazdasági ügyekért felelős állandó bizottságának az MNB féléves tevékenységéről az éves beszámoló tartalmának megfelelő tartalommal. Az Országgyűlés gazdasági ügyekért felelős állandó bizottságának kérésére a beszámolóval összefüggésben az MNB elnöke személyes megjelenésre és a beszámoló szóbeli kiegészítésére köteles. Az Országgyűlés elnöke vagy az Országgyűlés gazdasági ügyekért felelős állandó bizottságának elnöke kérésére az MNB elnökét rendkívüli beszámolási kötelezettség is terheli. Az MNB feladataival és a pénzügyi rendszer működésével kapcsolatos döntések és jogszabályok tervezeteire nézve ki kell kérni az MNB véleményét. A nemzetgazdasági miniszter a költségvetés Kormány által történő elfogadását követően haladéktalanul tájékoztatja az MNB-t a központi költségvetésről szóló törvény tervezetéről. Az MNB jogosult a tervezettel kapcsolatos véleményét közvetlenül megküldeni a miniszternek. Ezt a véleményt a Költségvetési Tanács ülésén az MNB elnöke jeleníti meg. Az így megjelenített vélemény azonban nem köti az MNB elnökét a Költségvetési Tanács tagjaként biztosított jogainak szabad gyakorlásában. A Kormány ülésének az MNB feladatkeretét érintő napirendi pontjához az MNB elnökét meg kell hívni.

A jegybanki működés alapját adó monetáris politika tekintetében a Monetáris Tanács jogosult dönteni. Hatáskörébe tartozik:

- a monetáris politikával, bankjegy- és érmekibocsátással, deviza- és aranytartalékkal, árfolyam-politikával, fizetési, elszámolási, értékpapír elszámolási rendszerrel, statisztikai információs mechanizmussal, hitelintézetek prudenciális felügyeletével összefüggő stratégiai döntések meghozatala,
- a fenti pontban foglalt hatáskör révén a tartalékráta mértékének, és a tartalék után fizetendő kamat mértékének megállapítása,
- ugyancsak a legelső pontban foglalt hatásköréből adódóan az árfolyamrendszerrel, annak valamennyi jellemzőjéről a Kormány az MNB-vel egyetértésben dönt, úgy, hogy az árfolyamrendszert érintő változások nem veszélyeztethetik az MNB árstabilitás elérésével és fenntartásával kapcsolatos elsődleges célját,

- alaphatásköréből adódóan az irányadó jegybanki alapkamat megállapítása, a pénzügyi közvetítő rendszer egészét fenyegető rendszerkockázatok feltárása és megszüntetése,
- az Országos Betétbiztosítási Alapnak sürgős, rendkívüli, a pénzügyi rendszer egészének stabilitását és a pénzforgalom zavartalanságát veszélyeztető esetben monetáris finanszírozást végez,
- illetve ügyrendjének összeállításáról szabadon határoz.

Klasszikus jegybanki feladat a pénzkibocsátás, az emissziós monopólium, illetve mint említésre került, a pénzáramok információs tartalmának elemzése. A bankjegyek és érmék kibocsátását, címletét és külső jegyeit, valamint bevonását az MNB elnöke rendeletben hirdeti ki. Az MNB elnökének rendeletében megjelölt határnapkal a forgalomból bevont bankjegyek és érmék elvesztik törvényes fizetőeszköz-jellegüket. Az MNB által kibocsátott bankjegyeket és érméket azok bevonásáig magyar hivatalos pénznemben teljesítendő fizetésnél mindenki köteles névértéken elfogadni. A Magyar Nemzeti Bank a monetáris stabilitás fenntartása érdekében együttműködött a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletével. 2013. Október 1-jétől a PSZÁF Nemzeti Bankba olvasztásával a makroprudenciális és mikroprudenciális felügyelet egy intézményhez került telepítésre, az akkor hatályba lépő új jegybanki törvény (2013. évi CXXXIX. törvény) értelmében.

Az MNB elsődleges céljának veszélyeztetése nélkül, a rendelkezésére álló monetáris politikai eszközökkel támogatja a Kormány gazdaságpolitikáját. Meghatározza és megvalósítja a monetáris politikát. 2013-tól hármas mandátumrendszere van. Az árstabilitáson túl törekszik a pénzügyi egyensúly, és a gazdaságpolitika támogatására. Hagyományosan jogosult bankjegy- és érmekibocsátásra. Az MNB által kibocsátott bankjegy és érme – ideértve az emlékbankjegyet és emlékérmét is – Magyarország törvényes fizetőeszköze. A magyar gazdaság külső stabilitásának megőrzése érdekében hivatalos deviza- és aranytartalékot képez, és kezeli azt. A devizatartalék kezelésével és az árfolyam-politika végrehajtásával kapcsolatban devizaműveleteket végez. Felvigyázza a fizetési és elszámolási, valamint az értékpapír-elszámolási rendszereket. Ennek keretében felvigyázza a rendszer, valamint a központi szerződő fél tevékenységét végző szervezet tevékenységét e rendszerek biztonságos és hatékony működése, továbbá a pénzforgalom zavartalan lebonyolítása érdekében. Részt vesz a fizetési és elszámolási, valamint az értékpapír- elszámolási rendszerek kialakításában. Feladatai ellátásához szükséges statisztikai információkat gyűjt és hoz nyilvánosságra. Megvalósítja a hitelintézetek prudenciális felügyeletére és a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitására vonatkozó politika kialakítását és vitelét; ennek érdekében különösen feltárja a pénzügyi közvetítőrendszer egészét fenyegető üzleti és gazdasági kockázatokat, elősegíti a rendszerszintű kockázatok kialakulásának megelőzését, valamint a már kialakult rendszerszintű kockázatok csökkentését vagy megszüntetését.

Az MNB számára feladatot csak törvény állapíthat meg. Az MNB tevékenységének összhangban kell állnia a jegybanktörvényben meghatározott feladataival és felelősségével. Egyéb tevékenységet – jogszabályban meghatározottak szerint – csak elsődleges célja és alapvető feladatai teljesítésének veszélyeztetése nélkül folytathat.

Fejezetzáró kérdések

1. Mikor teremtődött meg újra a kétszintű bankrendszer?

.....
.....

2. Ki nevezi ki a Magyar Nemzeti Bank elnökét és alelnökeit?

.....
.....

3. Hány évre szól a jegybank elnökének és alelnökeinek kinevezése?

.....
.....

4. Van-e beszámolási kötelezettsége a jegybanknak az Országgyűlés felé?

.....
.....
.....

5. Feladata-e a jegybanknak a pénzügyi közvetítő rendszer egészét fenyegető rendszerkockázatok feltárása és megszüntetése?

.....
.....

4. ÚJ JEGYBANKI JOGKÖRÖK ÉS MECHANIZMUSOK

A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének pénz-, tőke- és biztosítási piac felügyeletével kapcsolatos funkcióit, továbbá a fogyasztóvédelmi és piacfelügyeleti funkcióit is a Jegybank látja el 2013. október 1-jétől. A két szervezet integrációjának megteremtése alapvető feltétele annak, hogy biztosított legyen a hatékony koordináció a makro- és mikroprudenciális felügyelet között, azaz megvalósuljon a pénzügyi rendszer egészének stabilitását veszélyeztető rendszerkockázati tényezők nyomon követése és kontrollja, illetve az intézmények egyedi felügyelését, az egyedi kockázatok nyomon követését szolgáló mikroprudenciális felügyelés közötti összhang megteremtődjön, egy intézménybe települjön. Mind a makro- és mikroprudenciális felügyelet, mind pedig a monetáris politika tágabb információs bázishoz jut, javulnak a döntés-előkészítés feltételei, ellentmondásmentessé válik a pénzügyi közvetítőrendszer felé történő hatósági fellépés.

A PSZÁF, mint önálló hatóság megszűntével, az MNB szerveinek korábbi köre, azaz a monetáris tanács, az igazgatóság és a felügyelő bizottság így kiegészül az eltérő működésű és feladatkörű Pénzügyi Stabilitási Tanáccsal. A Monetáris Tanács további feladata, hogy kijelölje az MNB mikro- és makroprudenciális feladataival kapcsolatban azon stratégiai kereteket, amelyek között a Pénzügyi Stabilitási Tanács döntést hoz. A Pénzügyi Stabilitási Tanács legalább három, legfeljebb tíztagú testület lesz, amelynek elnöke az MNB elnöke, a területért felelős alelnök, illetve az MNB elnöke által kijelölt, a pénzügyi stabilitáshoz kapcsolódó, alapvető feladatokat ellátó vezetők. Az MNB igazgatósága felelős a Pénzügyi Stabilitási Tanács által meghozott döntések végrehajtásának irányításáért is. Az új szabályozás a jegybank elsődleges céljára vonatkozó tétele alapján az MNB az árstabilitás elérésének és fenntartásának a veszélyeztetése nélkül támogatja a pénzügyi stabilitás fenntartását.

Az MNB elnöke az **új mikroprudenciális felügyeleti feladatok** kapcsán felhatalmazást kapott azon területek rendeleti szabályozására, amelyek esetében a PSZÁF elnökének is felhatalmazása volt. A törvény megnevezi a rendszerkockázatok feltárásával és kezelésével kapcsolatos alapvető jegybanki feladatokat, így a hitelkínálat figyelemmel kísérését, és a túlzott hitelkiáramlás megakadályozását szolgáló intézkedések meghozatalát. Nevesíti a feladatok között az anticiklikus tőkepuffer képzésének szabályozását, a rendszerszintű likviditási kockázatok csökkentését szolgáló intézkedések meghozatalát, illetve rendszerszinten jelentős intézmények csődvalószínűségét csökkentő intézkedések megvalósítását. Az új szabályozás az anticiklikus tőkepuffer szabályait a Magyarország által várhatóan 2014. január 1-ig bevezetendő, jelenleg kihirdetés előtt álló uniós irányelvvel összhangban határozza meg.

Szakmai érvek szóltak az integráció megvalósítása mellett, különösen, ha figyelembe vesszük azt, hogy 2013-ig a PSZÁF egyik legfontosabb feladata valóban a bankok **mikroprudenciális felügyelete** volt, aminek lényege a pénzügyi szervezetek egyedi stabilitásának megőrzése. Ennek természetesen része az is, hogy elemezze, ellenőrizze (amit az elmúlt évtizedben akár hatékonyabban is tehetett volna) a devizahitelezésből fakadó egyedi banki kockázatokat, figyelmeztesse és szükség esetén pótlólagos követelménnyel sújtsa azokat a bankokat, amelyek túlzott kockázatot vállalnak. Az elmúlt évtizedben azonban a PSZÁF nem élt hatékonyan ebbéli jogaival, ami pedig szerepet játszott a tömeges ügyfélcsődök és a banki hitelezési veszteségek kialakulásában. A rendszerkockázat terepének, szervezeti rendszerének újragondolása ezért szakmai szempontból fontos lett. Sajnos a rendszerkockázatok felügyelete, vagyis a mikroprudenciális feladatkör csak a válság következményeinek ismeretében került előtérbe. Beigazolódtott, hogy a bankrendszer stabilitása az egyes kiemelt jelentőségű bankok működésétől igen nagymértékben függ, másrészt a bankveszteségek rendszerszintű tömeges konszolidációja később a pénzügyi rendszer globális válságához is elvezet. Elég csak az amerikai jelzálogpiacokról kiindult világgazdasági válságra utalni.

A Magyar Nemzeti Bank jogkörének régóta része, hogy örködjön a pénzügyi szektor stabilitása felett, stresszteszteteket is végrehajtott a jegybank. 2009-ig azonban senki sem szorgalmazta, hogy ne legyen szabad a lakásfedezet értékét könnyen meghaladó összegű devizahitelt folyósítani. 2013-ig nem született olyan szabályozás, amely egységesen előírná a bankok számára, hogy a jövedelem adott százaléka fölé nem emelkedhet a hitelt felvevő törlesztő részlete. Olyan pozitív adólista sem született, amellyel az említett többszörös meghitelezések kiszűrhetők lettek volna. Számos anticiklikus megoldás (például a 2014-től bevezetésre kerülő tőkepuffer) is segíthetett volna mérsékelni a kilengéseket. A mikro és mikroprudenciális intézkedések összhangjának megteremtése mellett a nemzetközi példák is alapot adnak a hazai összevonás megvalósításához. A központi banktól teljesen elkülönült felügyelet egyre kevesebb országban (például Lengyelországban és a skandináv államokban) jellemző. Tömegesen terjed vele szemben, hogy a felügyeleti feladatok jegybankokban jelennek meg. Belgium, Franciaország, Írország és Nagy-Britannia is ebbe az irányba halad. A monetáris politika is szélesebb adat- és tudásbázison alapulhat, ha a felügyeleti feladatokat is ellátó intézmény végzi.

A **fogyasztóvédelmi, piac-felügyeleti és biztosítás-felügyeleti funkciók integrálása** mellett talán kevesebb érv szól, ezek a területek nem kapcsolódnak annyira szorosan az MNB más alapadataihoz. Az egyes piacok (például

biztosítási, tőkepiac) felügyelete kétségtelenül speciális szakértelmet igényel, az egyes területek közötti kapcsolódás gyakran kevésbé szoros, és nem feltétlenül igényel egységes szervezeti megoldást. Az EU-s szintű felügyeleti rendszer is példával szolgál az elkülönült működésre, de nem bizonyos, hogy az egységes, jegybankon belüli felügyelet révén képes lett volna elkerülni az ország a pénzügyi anomáliákat, főleg a korábbi vezetés neoliberális vezetési elvei mentén. A válság során a makro- és mikroprudenciális szabályozás összehangolása mindenesetre szerte Európában felértékelődött. Az egységes szervezeti keretek között valószínűleg sokkal hatékonyabb lehet rendszerkockázatokat kezelni. Az Országgyűlés a Magyar Nemzeti Bankról, annak elsődleges céljairól, alapvető feladatairól, intézményi, szervezeti, személyi, pénzügyi függetlenségéről, működéséről, a makroprudenciális feladatok meghatározása, és a hatékony makroprudenciális beavatkozások megerősítése, a nemzetközi makroprudenciális együttműködés erősítése érdekében, a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletének, ellenőrzésének megerősítése érdekében az Alaptörvény 41. és 42. cikke alapján átfogó törvényt fogadott el, amelyet a 2013. évi Magyar Közlöny 158. számában hirdettek ki.

A pénzügyi stabilitás olyan állapot, amelyben a pénzügyi rendszer, azaz a kulcsfontosságú pénzügyi piacok és a pénzügyi intézményrendszer ellenálló a gazdasági sokkokkal szemben, és képes zökkenőmentesen ellátni alapvető funkcióit: a pénzügyi források közvetítését, a kockázatok kezelését és a fizetési forgalom lebonyolítását. A 2007-es angolszász jelzálogpiaci, majd világgazdasági válsággal terebélyesedő krízis körülményeiből, kiváltó okaiból az adódik, hogy a 2007-ig regnáló rendszer eleve nem állt stabil lábakon.

A **pénzügyi stabilitás** napjaink közgazdasági szakirodalmának egyik legtöbbet elemzett kérdésköre. A pénzügyi stabilitásról szóló elemzések fontosságára elsőként az 1990-es évek végének nemzetközi pénzügyi válságai hívták fel a figyelmet, amit megerősített a 2007-től bekövetkező pénzügyi és gazdasági válság is. Mindezek felkeltették az igényt, hogy a szakmai közvélemény mindenkor aktuális és megbízható képpel rendelkezzen egy adott ország pénzügyi szektorának állapotáról. Az elemzéseknek a kölcsönös függőségi viszonyok következtében – melyek mind vertikális, mind horizontális szinten értelmezhetők – az egész pénzügyi közvetítő rendszert át kell fogniuk, vagyis a bankrendszeren túl mindazon nem banki intézményeket is vizsgálni kell, amelyek valamilyen módon részt vesznek a pénzügyi közvetítésben. Ide tartozik a brókercégektől kezdve a befektetési alapokon át a biztosítókig és a különböző pénztárakig számos intézménytípus. Az intézményrendszer stabilitásának elemzésekor azt vizsgáljuk, hogy milyen mértékben képes ellenállni a rendszer egésze a külső és belső megrázkódásoknak, sokkoknak. A sokkok természetesen nem minden esetben vezetnek válsághoz, de az instabil pénzügyi környezet önmagában is gátolja a gazdaság egészséges fejlődését.

A pénzügyi instabilitás okait illetően többféle nézet létezik, melyek relevanciája eltérő lehet attól függően, hogy milyen időszakot, illetve milyen országokat vonunk be az elemzési körbe. A pénzügyi rendszer egészét érintő problémaforrások közül az alábbiakat említi leggyakrabban a szakirodalom: a pénzügyi szektor gyors liberalizációja, helytelen gazdaságpolitika, hiteltelen árfolyam-mechanizmus, nem hatékony erőforrás allokáció, gyenge felügyelet, nem kielégítő számviteli és könyvvizsgálói szabályozás, gyenge piaci fegyelem.

A gazdaságpolitika egészének legfontosabb célja (kontinentális európai klasszikus felfogás szerint) a hosszútávon fenntartható, stabil gazdasági növekedés biztosítása. A jegybank ezt azzal tudja támogatni, ha kiszámítható és hiteles monetáris politikájával az inflációt alacsony szinten tartja. A befektetések, beruházások legfőbb közgazdasági ellenszere ugyanis az infláció, amikor elértéktelenednek a megtakarítások, és a forrásokkal rendelkezők nem a tartós gyarapodásra helyezik a hangsúlyt.

Megjegyzendő, hogy a jegybank elsődleges szerepévé tett alacsony inflációs szint, mint gazdasági növekedést serkentő kizárólagos jegybanki tényező napjainkban **vitatott közgazdasági tartalom** má vált. Az árstabilitás (alacsony infláció), mint jegybanki cél azonban nem kérdőjeleződött meg. A válság során a hagyományos monetáris politikai eszközök váltak gyenge hatékonyságúvá (0 nominális kamat korlát). Ezért vetettek be a jegybankok más eszközöket az inflációs cél alá eső árnyövekedés korrekciójára és a gazdasági visszaesés mérséklésére. A bevezetett új eszközökkel kapcsolatban a jegybankok hangsúlyozzák, hogy nem veszélyeztetik az inflációs célok teljesülését.

Az amerikai jegybank az 1970-es évektől lényegében kettős jegybanki célkitűzés mentén dolgozik, amely a 2007-es válság óta felerősödött. A Fed monetáris politikai prioritás sorrendjében első helyre a gazdasági növekedést, a foglalkoztatás bővítést helyezi. A válság enyhítése érdekében pedig erős monetáris lazításokba kezdett, de továbbra is a kettős mandátum teljesítését, vagyis az árstabilitás mellett a teljes foglalkoztatás elérését tekinti fő feladatának.

Az Európai Központi Bank 2012 szeptemberétől gyengén teljesítő monetáris zóna tagállamok állampapír piaci refinanszírozását határozta el. A japán központi bank (BoJ) ugyancsak erőteljes monetáris lazításokat alkalmaz a gazdaság élénkítése érdekében. A Bank of England funding for lending programja ugyancsak gazdaságélénkítő célzatú. Az Argentínai Központi Bank 2012 márciusától alkalmazza a többes jegybanki célkitűzés rendszerét, amelyben nevesítik a monetáris és a pénzügyi stabilitást, a munkahelyteremtést, a jövedelmek kiegyensúlyozottságát megvalósító gazdasági fejlődést, sőt korlátozott mértékben a devizatartalék államadósság finanszírozásra történő felhasználhatóságát is.

A Magyar Nemzeti Bank által 2013 tavaszán elindított, 2014-re is átívelő **növekedési hitelprogram** szükséges a növekedési fordulat beteljesedéséhez. A bejelentett intézkedések fontosak ahhoz, hogy fenntarthatóvá váljon a növekedés. A jegybanki alapkamat csökkentések kiszámíthatóságot és a fokozatosságot hozták, az NHP a stabilitási pályateremtés szerves folytatása. A mikro-vállalati körben ugyanis lényegében nincs hozzáférés a pénzpiacokhoz, és ha

van, akkor drágán működik. Jó alapot ad a programnak, hogy Magyarországon az árstabilitás és a pénzügyi stabilitás 2013 elejére megvalósult, a gazdaság növekedésre előkészített állapotban van, így az MNB négy területen járulhat hozzá a növekedési fordulathoz. A növekedési hitelprogram megvalósításával a Magyar Nemzeti Bank lényegében közelít abbéli, az 1990-es éve elején még meglévő refinanszírozói funkcióihoz, amelyek a reálszektor tekintetében az 1990-es évekre, az államadósság finanszírozás tekintetében pedig az ezredfordulóra felszámolásra kerültek az európai uniós integráció követelményeként.

A jegybanknak egyrészt a pénzügyi költségek csökkentésére kell törekednie. Az ilyen költségek a jegybanki alapkamat, illetve az alapkamat után beárazott hitelkamat és az állami adósságszolgálat kamatterhe. Az elmúlt időszak tapasztalata, hogy minden esetben, amikor az MNB kamatot csökkent, az átgűrűzik az állampapír-piaci hozamokba, de növekvő állampapír-piaci keresletet is teremt, abból a jelenlegi feltételezésből kiindulva, hogy a befektetők arra számítanak, hogy később még alacsonyabb lesz a kamatszint. Noha, általában a magas hozamok növelik a keresletet, nem pedig a csökkenő hozamok. A Magyar Nemzeti Bank alapkamat csökkentő politikája, más fiskális elemekkel együtt hatva, azonban a klasszikus esetet felülírja. Nem célszerű az sem, ha a jegybank túlzottan terhelve a költségvetést (a kiegyenlítési tartalékon keresztül), ezért is célszerű veszteségmentesnek lennie az MNB működésének. 2013 évre jó esély teremődik, hogy az MNB a korábbi évek jelentős jegybanki veszteségeit (például a 2012-ben „realizált” 210 milliárd Ft közeli deficitet) akár nullához közeli értékre csökkentse. Megjegyzendő, a jegybanki célok teljesítése nem feltétlenül érthető el jegybanki veszteségek nélkül, ezért a jegybanki törvények ilyen tartalmú előírásokat nem szabnak meg.

A növekedési hitelprogram alkalmazása nyilván veszélyekkel is jár, amennyiben a jegybank teherbíró képességét meghaladó hitelcsomag igényt jelentene be a politika, illetve erre politikai, társadalmi nyomás generálna. De ugyanilyen veszélyfaktor, ha a program keretében csak meglévő, jól prosperáló gazdasági szervezetek kerülnek támogatásra. Célszerű a magyar belső gazdaság romokban lévő, erősen reorganizációra szoruló egységeit is tartós forgóalap- feltöltő és beruházási hitelekkel megtámogatni, és a támogatáshoz kontrollálható, valóságos hatékonyság növekedést előidéző feltételeket előírni. Így a jegybank forrásaiból célszerű az évekkel, évtizedekkel ezelőtt leállított élelmiszeripari üzemek újraindítására is költeni, illetve új mezőgazdasági szervezeti egységeket, alapanyag-termelőket megszervezni, finanszírozással ellátni, majd folyamatosan a működésüket szubvencionálni. Tehát a jegybanki forrás biztosítást ne csak a nagyon jól működő vállalati kör kapja meg, hanem a hitelprogram adjon lehetőséget a válságáztatok talpra állításához is. Ugyanezen veszélykategóriába tartozik – igaz, más vetületű – a jegybanki alapkamat százalékos további mérséklése. Ebben az esetben a lakossági források állampapír piacra történő további bevonása, illetve az ország külső finanszírozhatósága veszélybe kerülhet. Egy idő után a magyar állampapírt vásárló döntési preferenciájában már nem veszi figyelembe, hogy egy hét múlva akár alacsonyabb is lehet az elérhető hozama. A magyar állampapír hozamának, amelynek irányadó kamata a jegybanki alapkamat, mindig (belátható időn belül) magasabbnak kell lennie, mint például a német állampapír kamatának. Megjegyzendő, a hozamok alakulása függ az árfolyam politikától is. A folyamatos árfolyam felértékelődés mellett a hozamok tartósan alacsonyabbak lehetnek a külső hozamoknál (lásd Csehország).

A program lehetőséget nyújt arra, hogy akár új hitel felvételével, akár a meglévő hitel kiváltásával jobb helyzetbe hozza a kis- és középvállalkozásokat. Előbbi ösztönzőleg hathat a gazdasági növekedésre, utóbbi pedig lehetővé teszi, hogy csökkenjen a vállalkozók törlesztési terhe, ezáltal nőjön profitabilitásuk és javuljon hitelképességük.

Lényeges szempont, hogy nem csak az új hitelezésnek van gazdaságélénkítő hatása. A kedvező kamat csökkenti a vállalati költségeket, amely egyrészt további forrást jelent a vállalatnak, másrészt csökken a bank hitelkockázati kitétsége is. A Magyar Nemzeti Bank a monetáris politikai eszköztár elemeként 2013. június 1-jén elindította a három pillérből álló Növekedési Hitelprogramját (NHP), a kis- és középvállalkozások hitelezésében megfigyelt zavarok enyhítése, a pénzügyi stabilitás megerősítése, valamint az ország külső sérülékenységének csökkentése érdekében.

Az **I. pillér** keretében kapott kölcsön kizárólag beruházásra, forgóeszköz-finanszírozásra, EU-s támogatás önrészéhez és előfinanszírozásához, illetve az eredetileg ilyen célra folyósított kkv. kölcsön vagy pénzügyi lízing kiváltására használható fel. A hitelcél lehet a megjelölt célokra megfelelő kölcsön kiváltására korábban belföldi hitelintézetektől felvett kölcsön kiváltása is. A kiváltott hitel lehet folyószámlahitel is, amennyiben a hitelintézet számára a kkv. képes igazolni, hogy azt a forgóeszköz finanszírozási célra használták.

A program **II. pillére** a kkv.-k hitelein belül a deviza alapú hitelek arányának csökkenését kívánja elérni. A devizahitellel rendelkező kis- és középvállalkozások számottevő részének nincs természetes vagy mesterséges fedezete, így jelentős árfolyamkockázatnak vannak kitéve. A devizahitelek forintra váltása javítja az érintett vállalkozások hitelképességét, és kiszámítható gazdálkodást tesz lehetővé számukra.

A Magyar Nemzeti Bank 2013. április 4-én bejelentett Növekedési Hitelprogram III. pillérének keretében 2013. június 3-tól új euró-likviditást nyújtó devizacsere tendereket vezet be összesen különböző futamidő mellett. A NHP I-III. részeinek sikeres piaci fogadtatását követően a jegybank további reálszektor refinanszírozó konstrukciókon dolgozik. 2013-ra és 2014-re összesen 2750 milliárd forint összegű hitelkeret került elfogadásra. Részletesen az NHP-ről: http://www.mnb.hu/Monetaris_politika/novekedesi_hitelprogram

2013 tavaszától tehát a magyar monetáris politika vonatkozásában változatlan elem a középtávú inflációs célkitűzés, de megnő a jelentősége a gazdaságpolitika támogatásának, és a pénzügyi egyensúly előmozdításának, tartósan laza monetáris kondíciók mellett, amely alapvetően jegybanki alapkamatok csökkentésében és a Növekedési Hitelprogramban ölt testet.

Fejezetzáró kérdések

1. *A PSZÁF és jogköreinek MNB alá történő integrálásával a mikroprudenciális feladatkör hova kerül?*

.....

2. *Az MNB növekedési hitelprogramjának elemei felfoghatók-e a refinanszírozási funkció újraéledéseként?*

.....

.....

3. *Vannak-e veszélyei a jegybanki alapkamat csökkentésének?*

.....

.....

.....

4. *A Fed monetáris politikája több évtizede a foglalkoztatási ráta javítására és a gazdasági növekedés megalapozására irányul, és csak sokadik vonatkozásban az infláció ellenes küzdelemre. Igaz-e a megállapítás?*

.....

.....

.....

.....

5. *Az új magyar jegybanki politika az európai normakövető inflációs ellenes politika mellett kiemelt feladatának tekinti a makrogazdaság növekedési fordulatának kiteljesedését. Helytálló-e a kijelentés?*

.....

.....

.....

.....

Szakirodalom:

- LENTNER Csaba: Rendszerváltás és Pénzügypolitika. Akadémiai Kiadó, 2005, 2006 ISBN 963 05 81930 p. 305
- LENTNER Csaba és társai: Pénzpiacok szabályozása Magyarországon. Akadémiai Kiadó, 2006, ISBN 978 963 05 83756 p. 328
- LENTNER Csaba és társai: Pénzügypolitikai stratégiák a XXI. század elején. Akadémiai Kiadó, 2007, ISBN 978 963 05 8452 4 p. 585
- LENTNER Csaba és társai: Bankmenedzsment – Bankszabályozás – Pénzügyi Fogyasztóvédelem. Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó, 2013, ISBN 978 963 08 5591 4 p. 526, (I., II., X. fejezetek)
- LENTNER Csaba: Közpénzügyek és Államháztartástan. Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó, 2013, ISBN 978 615 5344 38 1 p. 344
- Államháztartási modul. Kormánytisztviselői szakvizsga tananyag. 2013. Hatályosította: Lentner Csaba, ISBN 978-615-5344-00-8 p. 111
- MONOKI Péter – NAGY Viktória: A Bank of England Funding for Lending programjának elemzése. In. Polgári Szemle, IX. évfolyam 3-6. szám, pp. 15-36., 2013

Fogalomtár

Anticiklikus tőkepuffer: Stabilizáló eszköz a bankok biztonsága érdekében, hogy a válságot könnyebben áthidalják. A tőkepufferekre vonatkozó javaslatok közé tartozik a tőke megőrzési puffer és az anticiklikus tőkepuffer. A kockázattal súlyozott eszközök 2,5 %-át kitevő (elsődleges alapvető) tőke megőrzési puffer célja, hogy biztosítsa a bankok veszteségnyelő képességét az akár több évre is kiterjedő stresszes időszakokban. A bankoknak ezt a tőkét a gazdaságilag kedvező időszakokban kellene felhalmozniuk. A puffer célszintjétől elmaradó bankokkal szemben a diszkrecionális nyereségelosztások (azaz az osztalékfizetések) korlátozásai érvényesülnek, amíg el nem érik a célt. Az anticiklikus tőkepuffer célja azon szélesebb makroprudenciális cél megvalósulása, hogy megóvják a banki ágazatot és a realgazdaságot az aggregált hitelnövekedés fellendülés-összeomlás jellegű alakulásából eredő rendszerszintű kockázatoktól.

Kapcsolt vállalkozás: vállalkozások között olyan tulajdonosi és/vagy vezetési átfedés, amelynek révén irányító befolyásra lehetséges szert tenni adott vállalatnál. Bővebben: számviteli törvény fogalom meghatározásainál.

Kiegyenlítési tartalék: A központi költségvetés szempontjából nem mindegy, hogy miként alakul a jegybank mérleg szerinti eredménye. A jegybanktörvény értelmében ugyanis az államnak minden évben rendezni kell a jegybank tőkehelyzetét. Ez azt jelenti, ha az éves eredmény negatív és meghaladja az eredménytartalékokat, akkor a költségvetésnek veszteségtérítési kötelezettsége keletkezik a tárgyév követően, vagyis életbe lép a kiegyenlítési tartalék mechanizmus. Vagyis, ha a jegybank veszteséges, az adófizetők pénzéből, a központi költségvetésből kell rendezni a deficitjét.

Költségvetés fenntarthatósága: A költségvetés fenntarthatósága a gazdaságpolitikai szereplők, fiskális és monetáris hatóságok aktív közreműködését igényli. Az államháztartási hiány és az adósság szintje ugyanis az egyik legfontosabb makrogazdasági jellemző. Követelmény, hogy az állam fizetőképese maradjon, kötelezettségeit rendezni tudja. A közszolgáltatások, közjavak előállítására, az államműködésre, az adóssággal összefüggő kötelezettségekre határidőben, megfelelő módon és mértékben a kifizetéseket megoldja, sőt, aktív állami szerepkörben, a gazdasági növekedést, szociális biztonságot is előmozdítja. A fizetőképesség fenntartása fontos előfeltétele annak, hogy a makrogazdasági stabilitás fennmaradjon, vagyis költségvetési oldalról ne fenyegetse veszély.

Refinanszírozási funkció: a jegybank által (általában) a termelő szektor és az államadósság finanszírozására, kezelésére, több tényezőjű makrogazdasági célokra (növekedés, foglalkoztatás, egyensúly, infláció) koncentráció eszközök alkalmazása. Jellemző példái az 1990-es elejéről: Start hitel, MRP (munkavállalói rész tulajdonosi program, MBO (management by out) zöldhitelkeret (tavaszi mezőgazdasági munkák elvégzésére), felvásárlási váltó rediszkontálás (vizontleszámítás) 270 napos futamidővel (90 nap helyett). 2013 tavaszától: NHP I-II-III.

Tercier szektor: a szolgáltató szektorok átfogó elnevezése (primer a termelő, szekunder a feldolgozó).